

DIRIJORUL CONSTANTIN PIGROV (1876–1962) ȘI ROLUL SĂU ÎN AFIRMAREA CAPELEI CORALE ACADEMICE *DOINA*

CZU: 784.087.68.071.2(478)

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.25.1-76.18>Doctorandă **Natalia BLÎNDU**E-mail: nataliacons1290@gmail.comORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4943-1587>

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CONDUCTER CONSTANTIN PIGROV (1876–1962) AND HIS ROLE IN THE FORMATION *DOINA* ACADEMIC CHORAL CHAPEL

Summary. Constantin Pigrov played a crucial role in the development and education of the first generations of choristers within the *Doina* Choral Chapel, becoming one of the most important conductors in the history of this ensemble. His methodological principles focused on intonational precision, voice development, and the musical ear training of the singers. His work as conductor of the *Doina* Choral Ensemble was based on talent selection, the formation of a diverse repertoire, and the continuous technical training of the performers. His methodology was materialized in the monograph *Choral Leadership* (1964), which influenced conducting and pedagogical activities in Odessa and throughout the USSR. His work had a significant impact on professional choral culture and was recognized as a model for training choral conductors.

Keywords: choral art, *Doina* Choral Chapel, choral conducting, Constantin Pigrov, methodology, conductor, music education.

Rezumat. Constantin Pigrov a avut un rol esențial în dezvoltarea și educarea primelor generații de coriști din cadrul Capelei Corale *Doina*, devenind unul dintre cei mai importanți dirijori din istoria acestui colectiv. Principiile sale metodologice s-au concentrat pe precizia intonativă, dezvoltarea vocii și educația auzului muzical al cântăreților, iar activitatea de dirijor al Capelei Corale *Doina* s-a bazat pe selectarea talentelor, formarea unui repertoriu divers și pregătirea tehnică continuă a cântăreților. Metodologia elaborată s-a concretizat în monografia *Conducerea colectivului coral* (1964), influențând activitatea dirijorală și pedagogică din Odessa și din întreaga URSS. Activitatea sa a avut un impact semnificativ asupra culturii corale profesionale și a fost recunoscută ca un model de urmat în formarea dirijorilor de cor.

Cuvinte-cheie: arta corală, Capela Corală *Doina*, conducerea corului, Constantin Pigrov, metodologie, dirijor, învățământul muzical.

INTRODUCERE

Capela Corală *Doina* a fost condusă de-a lungul anilor de personalități remarcabile ale artei corale naționale și de nivel internațional: dirijorii Constantin Pigrov (1930–1939), David Gherșfeld (1940–1944), Moisei Kononenko (1949–1957), Mihail Brezdeniuc (1957–1958), Vladimir Minin (1958–1963), Veronica Garștea (1963–2012), iar din 2013 până în prezent de Ilona Stepan [1, p. 10].

Rolul esențial în formarea potențialului artistic al Capelei i se atribuie lui Constantin Pigrov, primul dirijor al tănărului colectiv coral, dascăl și formator al primei generații de coriști și autorul tratatului fundamental în arta interpretării corale *Rukovodstvo khorom* (Conducerea colectivului coral). Editată în anul 1964 sub redacția lui Klavdiy Ptitsa¹, această monografie relevă un sistem de principii metodologice și pedagogice

¹ Ptitsa Klavdiy (1911–1983) – dirijor de cor, maestru de cor, profesor, Artist al Poporului din URSS.

în conducerea și educația profesională a colectivului coral, la fel și în ghidarea activității măștrilor de cor.

În studiul de față va fi abordat rolul activității artistice a lui Constantin Pigrov în formarea principiilor metodologice de lucru cu Capela Corală *Doina* și în educația artiștilor de cor în primul deceniu de la întemeierea colectivului.

FORMAREA PROFESIONALĂ

Traseul educațional al lui Constantin Pigrov (1876–1962) a început din fragedă copilărie, la 6-7 ani el fiind deja preocupat de cântul coral în calitate de cântăreț bisericesc în satul natal din regiunea Stavropol². Din anul

² În satul kalmâc Malaya Djalga din gubernia Stavropol, unde trăia familia Pigrov, corul bisericii locale a fost condus de un dirijor autodidact D. Sliusar. C. Pigrov mărturisea că „sub conducerea lui, un cor mare, de vreo 40 de oameni, interpretează cântări bisericești simple *a cappella*, uneori încercând să prezinte partituri de D. Bortneanski. Bortneanski

1885, C. Pigrov studiază la Școala Duhovnicească din orașul Stavropol și, în continuare, la Seminarul Teologic. Este preocupat preponderent de disciplinele muzical-teoretice și cântul coral, pe care le aplica în practică în calitate de cântăreț în corul bisericesc orășenesc și, ulterior, regent (dirijor de cor bisericesc) al corului Seminarului. În acea perioadă, corurile seminarelor teologice din orașele provinciale se remarcă printr-o cultură interpretativă aleasă. Formate din cântăreți-seminariști cu voci puternice și cu pregătire muzicală, acestea aveau un repertoriu vast, fără a se limita doar la muzică religioasă. Concertele corului Seminarului, deseori, înfrumusețau viața artistică a orașului.

Etapă crucială în formarea dirijorului C. Pigrov, care l-a marcat și i-a fundamentat bazele teoretice profesionale, a început în anul 1898 în cadrul Capelei Curții Imperiale de la Sankt-Petersburg³, unul dintre centrele de formare a dirijorilor de cor profesioniști în acea vreme. Nivelul studiilor a fost unul foarte înalt, disciplinele de specialitate fiind predate de profesori de la Conservator și muzicieni de excepție.

Tradițiile componistice în domeniul cântului bisericesc, inițiate de compozitorii D. Bortneanski și A. Lvov și continuate de alți directori ai Capelei Imperiale din Sankt-Petersburg au influențat dezvoltarea parcursului interpretativ și didactic din cadrul instituției. Potrivit muzicologului I. Gardner, preocupările acestora se axau pe ridicarea nivelului de educație muzicală generală a cântăreților, organizarea cursurilor de instruire a dirijorilor de cor nu doar dintre membrii Capelei, ci și a corurilor militare, precum și a corurilor arhieresti din diferite localități ale Rusiei, pentru ca în fruntea acestora să stea oameni cu pregătire muzicală [3, p. 291]. Tendințele și tradițiile învățământului sistematic al cântării bisericești și instruirii stricte a dirijorilor de cor din bisericile ruse au fost dezvoltate și avansate de către directorii succesori, astfel încât către sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX, Capela Imperială promova formarea dirijorilor de cor, atenția principală fiind concentrată pe latura pur muzicală. Capela pregătea nu doar regenți pentru corurile bisericești, ci și profesori de cânt coral pentru diferite instituții de învățământ și dirijori de coruri care interpretau muzică corală seculară. I. Gardner subliniază pregătirea general-muzicală excelentă a absolvenților claselor de dascăli ai Capelei, accentul principal în formarea regentului fiind pus pe aspectele muzicale, cum ar fi tehnica dirijorală și cunoștințele teoretice, în detrimentul specificului liturgic al cântului bisericesc

era prea dificil pentru ei, dar așa-numita cântare simplă era interpretată sonor, sincer și chiar impresionant” [2, p. 4].

³ Abilitățile remarcabile ale lui C. Pigrov i-au permis să termine cu succes cursul de cinci ani în doar trei ani.

[4 p. 410]. Conducătorii capelei nu aveau legături directe cu sfera religioasă, fiind specializați în muzica corală profesională laică. În timpul studiilor lui C. Pigrov, director al instituției a fost remarcabilul compozitor rus A. Arenski, iar profesori – A. Liadov (armonie și contrapunct), I. Vișnevski, N. Sokolov ș.a.

După absolvirea Capelei Imperiale în anul 1901, C. Pigrov a început activitatea dirijorală profesionistă îmbinată cu munca pedagogică în instituții de învățământ general. O adevărată provocare pentru tânărul specialist a fost afirmarea sa ca dirijor și de maestru în corurile bisericești. Găsind la prima sa destinație profesională (orașul Rostov-pe-Don) „un cor format din voci masculine minunate și băieți-cântăreți buni și experimentați” [2, p. 7], dirijorul a început cu mare entuziasm să insufle colectivului tehnici de interpretare corală pentru a depăși dificultățile de ansamblu. Munca intensă a fost depusă pentru a fuziona grupurile corale la unisonul perfect în momentele dublărilor de voci. Coerența intonativă a devenit baza realizărilor tehnice ale corului. Pentru o educație muzicală mai bună a băieților cântăreți, dirijorul le oferea și lecții de vioară. O altă preocupare a sa a fost introducerea în repertoriul corului bisericesc a noilor compoziții cu un grad înalt de complexitate interpretativă și abordare stilistică inovativă, semnate de compozitorii N. Rimski-Korsakov, P. Ceaikovski, A. Grecianinov, M. Ippolitov-Ivanov, A. Kastalski, S. Rahmaninov. Sub conducerea lui C. Pigrov, corul bisericesc nu doar asigura desfășurarea serviciilor divine, dar și evolua în fața publicului larg în cadrul evenimentelor educaționale și culturale ale regiunii.

CONTURAREA PRINCIPIILOR METODOLOGICE DE LUCRU CU UN COLECTIV CORAL

Activitatea variată și fructuoasă în domeniul cântului coral a lui C. Pigrov la Rostov-pe-Don a fost prima etapă a școlii de viață și practică, punând bazele metodei sale dirijorale. În curând, dirijorul se mută la Stavropol. Plecat să studieze la Sankt-Petersburg pe când era maestru de cor începător, se întoarce în orașul natal în calitate de dirijor profesionist înarmat cu cunoștințe teoretice profunde, cu experiență practică, cu o înțelegere clară a provocărilor cu care se confruntă muzicianul având misiune didactică și dirijorală. În acest moment, principiile sale metodologice și pedagogice pentru conducerea și educația profesională a unui cor prindeau deja contur, fiind dezvoltate, ulterior, într-un sistem bine determinat și prezentate în autobiografia sa⁴ și în monografia *Rukovodstvo khorom*

⁴ Autobiografia dirijorului C. Pigrov nu a fost editată.

(*Conducerea colectivului coral*). Așadar, reperele principale ale metodei sale sunt, cităm:

- „1) precizia intonativă este piatra de temelie pe care se bazează arta cântului coral;
- 2) dezvoltarea continuă a vocii cântărețului prin antrenamentul sistematic al emisiei unui sunet cultivat, folosind respirația adecvată;
- 3) antrenarea mobilității și flexibilității vocii în baza exemplurilor din literatura corală;
- 4) tehnica avansată de pronunțare a textului în diferite ritmuri și tempouri;
- 5) educarea auzului cântăreților prin depășirea dificultăților armonice și polifonice;
- 6) cultivarea gustului artistic al coriștilor prin audierea exemplurilor excelente de interpretare”⁵ [2, p. 9].

În anul 1914, C. Pigrov s-a mutat la Odessa, centrul cultural cu o viață muzicală intensă. În acest moment, el devenise deja cunoscut ca unul dintre cei mai buni dirijori și profesori de cor din Rusia. De acest oraș este legată toată activitatea dirijorală și pedagogică prodigioasă a muzicianului, a cărui talent și activitate publică se dezvoltă din plin. În primii ani ai vieții sale în Odessa, Pigrov și-a dedicat timpul și energia activităților muzical-educaționale, lărgind totodată sfera de aplicare a aptitudinilor dirijorale dincolo de cântul bisericesc. Munca lui s-a concentrat pe gimnaziile de femei. Corurile gimnaziale ale lui C. Pigrov devin o adevărată podoabă a vieții culturale din Odessa prin interpretarea expresivă și impresionantă.

Un loc deosebit în cariera lui C. Pigrov ocupă activitatea în cadrul instituțiilor de învățământ general și în colectivele corale de amatori. Sloganul populist „arta aparține poporului”, lansat de Revoluția bolșevică din octombrie 1917, s-a arătat propice artei corale care anterior n-a existat ca specialitate în conservatoare.

În anul 1920, C. Pigrov devine șef al clasei corale la Conservatorul din Odessa, îmbinând conducerea corului cu predarea unor discipline muzical-teoretice. În ciuda tuturor dificultăților, inclusiv materiale, reușește, cu o energie și perseverență imensă, să creeze la Conservator un cor mixt. Anume cu acest colectiv, obține rezultate artistice remarcabile și își perfecționează principiile metodice din punct de vedere dirijoral și didactic. În anii 1920, C. Pigrov organizează un număr impunător de concerte accesibile publicului larg. Conform noilor standarde și cerințe, în cluburile și adunările de muncitori, precum și în unitățile Armatei Roșii, răsună muzica corală: cântece cu tematică sovietică, prelucrări de muzică populară și clasică corală rusă⁶.

⁵ Traducerea autorului.

⁶ Printre activitățile muzicale și sociale, desfășurate de C. Pigrov în anii 1920 la Odessa, menționăm organizarea și conducerea, în cadrul Societății Muzicale a lui N. Leontovici,

PRIMUL DIRIJOR AL CAPELEI CORALE DOINA

Datorită portofoliului diversificat cu activități și realizări în domeniul artei corale, în anul 1930, deja vestitul dirijor din Odessa a fost recomandat ca fiind cel mai experimentat maestru de cor din sudul USSR, pentru a organiza un cor de nivel național în capitala RASS Moldovenești – orașul Tiraspol. În condițiile grele, C. Pigrov a început să formeze colectivul viitoarei Capele Corale *Doina*, care avea să devină unul dintre renumitele coruri sovietice. Prin vasta sa experiență de lucru cu colectivele corale de începători și amatori, precum și prin cunoașterea posibilităților și perspectivelor de creștere artistică a cântăreților potențiali, C. Pigrov a urmat principii foarte clare pentru a obține în acest colectiv tânăre rezultate artistice semnificative:

1. *Selectarea celor mai talentați cântăreți dintre participanții manifestărilor artistice de amatori pentru formarea corului profesionist.* Cu ajutorul lui N. Nenev, asistentul său, C. Pigrov a călătorit în teren, selectând cântăreți „cu voci bune, capabili să fie instruiți în arta muzicală”⁷.

1. *Crearea unui repertoriu coral național.* Pentru a pune bazele unei culturi corale profesioniste naționale, conducerea capelei a avut la dispoziție doar înregistrări de cântece populare moldovenești. La începutul anului 1931, alegând cele mai valoroase melodii populare, C. Pigrov a adus acest material folcloric brut la filiala Uniunii Compozitorilor Sovietici din Odessa. La aranjamentele corale ale melodiilor moldovenești au lucrat compozitorii N. Vilinski, S. Orfeev și L. Gurov. Pe lângă cântecele populare moldovenești, repertoriul corului a inclus piese populare rusești, ucrainene, tătarăști, literatură corală originală din repertoriul compozitorilor clasici ruși și ucraineni, coruri ale compozitorilor sovietici și clasici vest-europeni.

2. *Formarea sistematică a cântăreților în arta muzicală profesionistă.* La sfârșitul anului 1931, în urma

a unui cor de amatori ce număra 200 de cântăreți, fiind „... nevoie de multă muncă pentru ca acest cor imens să cânte armonios și într-un ansamblu”. Programul primului concert includea deja creații corale a *cappella* ale lui Leontovici, precum *Liodolom* (Льодолом), *Litni toni* (Літні тони) și altele. Concertul tânărului colectiv a avut loc într-o sală plină, creând o stare de spirit optimist și solemn atât în rândul publicului, cât și al interpreților [2, p. 12].

⁷ Conform mărturiilor lui C. Pigrov, „acest lucru s-a dovedit a fi foarte dificil. Multe fete și băieți care dispuneau de potențial adecvat se temeau să intre într-o astfel de organizație, despre care nu auziseră. Am întâlnit oameni care nu călătoriseră niciodată cu trenul. Și din această masă, aproape neatinsă de cultura muzicală, a fost necesar să se găsească material pentru educarea unui viitor cor de înaltă cultură artistică” [5, p. 7].

unui concert reușit al noului colectiv în orașul Harkov, s-a luat decizia de a muta Capela din RASSM la Odessa pentru studii. „Corul a fost pregătit după programul școlilor de muzică (tip prescurtat). Au fost introduse următoarele discipline: clasa corală, solfegiul, istoria muzicii, elemente de armonie, discipline socio-politice, limba moldovenească pentru cântăreți de alte naționalități. Corul moldovenesc a studiat la Institutul de Muzică și Dramă din Odessa timp de un an. Disciplina principală în timpul cursului a fost clasa corală” [5, p. 8]. C. Pigrov a stat în fruntea acestei clase și a predat conform sistemului pe care l-a dezvoltat.

3. *Promovarea colectivului și antrenarea nivelului înalt de performanță artistică prin evoluări și activități muzicale și educaționale extinse.* Fără a avea calificarea de cor profesionist, capela a participat cu succes în anul 1932 la Olimpiada de Arte de la Moscova⁸. În aprilie 1933, după încheierea pregătirii la Odessa, corul moldovenesc a revenit la Tiraspol în calitate de cor profesionist, a i s-a acordat denumirea de Capela Corală *Doina* și a început activitatea concertistică în diferite regiuni ale Moldovei. Corul îi bucura pe muncitori în timpul campaniilor de semănat sau de recoltare, ziua, seara, noaptea și în pauzele de masă.

4. *Organizarea repetițiilor și a lucrului sistematic pentru a depăși deficiențe tehnice interpretative și a crește potențialul artistic al corului.* Practica scenică și munca asiduă a dirijorului C. Pigrov au adus *Doina* la un nivel interpretativ avansat și a popularizat colectivul în regiunile îndepărtate ale URSS⁹.

CREAREA SISTEMULUI METODOLOGIC AL LUI C. PIGROV

Activitatea constantă a lui C. Pigrov în fruntea Capelei Corale *Doina* a continuat până în 1939, când, revenit la Conservatorul din Odessa pentru a organiza formarea dirijorilor de cor, a rămas, totodată, consultant la Tiraspol. Aname în acest moment, venerabi-

⁸ C. Pigrov mărturisește: „Am interpretat două sau trei cântece moldovenești, una sau două piese de compozitori ucraineni cu traduceri ale textului în limba moldovenească și am încheiat cu *Morarul* de F. Schubert. A fost un succes total. Corul a evoluat extrem de bine. Publicul a aclamat, a aplaudat: „Bravo, moldovenii!” și tot felul de exclamații de aprobare veneau din toate părțile. O figură corală prominentă din Moscova, membru al juriului, profesorul A. Nikolski, s-a apropiat de mine și și-a exprimat deplina satisfacție. Corul nostru a fost premiat și ne-am întors la Odessa în calitate de câștigători” [5, p. 9].

⁹ În anul 1937, *Doina* a efectuat un turneu la Kiev cu un repertoriu divers și complex (lucrări semnate de G. Händel, J. Haydn, P. Ceaikovski, A. Grecianinov, A. Arenski, cântece populare etc.) și a avut un succes deosebit [2, p. 17].

lul specialist s-a confruntat cu sarcina de a elabora o metodologie consecventă pentru formarea și educarea unui dirijor de cor, iar anii de experiență practică în interpretarea corală au creat condițiile necesare pentru această realizare. După cum a caracterizat acea perioadă însuși Pigrov: „Formularea metodelor de lucru pentru educarea dirijorilor și măștrilor de cor a fost un domeniu nou și complet nedevelopat. Aproape că nu exista literatură despre arta cântului coral” [2, p. 17]. În acest sens, dirijorul a determinat, în primul rând, trăsăturile specifice unui cor profesionist: un colectiv cu o structură bine determinată, acordaj excelent, un ansamblu impecabil, dicție bună și nuanțe flexibile, subtile și emoționante.

C. Pigrov afirmă că precizia intonației stă la baza artei corale. Toate eforturile cântăreților și ale conducătorului ar trebui îndreptate în această direcție. Până când necesitatea de precizie intonativă nu se transformă într-o dorință conștientă constantă a fiecărui cântăreț și a întregului ansamblu, susținută de capacitatea de a depăși liber dificultățile tehnice, stăpânirea complexităților intonației de către un cor va fi o muncă dificilă și de cele mai multe ori ingrată, iar orice realizare va fi ocazională și fragilă. Intonația coerentă a corului este rezultatul nu numai al lucrului nemijlocit asupra creației, ci și al educației colectivului prin stăpânirea abilităților vocale și auditive și supunerea cerințelor disciplinei artistice. C. Pigrov consideră că o partitură corală este gata de interpretare atunci când lucrul la „construcția” acesteia este finalizat.

Sistemul metodologic al lui C. Pigrov, testat de-a lungul anilor cu colectivele corale și, îndeosebi, cu Capela Corală *Doina*, a fost implementat la Conservatorul din Odessa. Din anii 1940, întregul program al corului de studenți privind învățarea lucrărilor corale și activitatea artistică deja era realizat cu strictețe conform acestui sistem. În majoritatea cazurilor, cântăreții aveau în mâini știmate, și nu partituri corale. După demonstrarea lucrării corale la pian, dirijorul începe învățarea propriu-zisă, care se bazează pe analiza elementelor tehnico-muzicale și vocal-corale, respectând următorii pași: (1) descifrarea ritmului (numărarea structurilor ritmice); (2) solmizarea (denumirea notelor în ritm); (3) articularea textului în ritm; (4) solfegierea; (5) cântarea materialului muzical cu versuri. În funcție de calificarea corului, toate acestea se pot schimba, adaptându-se la situația dată și la partitura corală studiată. Lucrările polifonice se învață folosind aceeași metodă, dar ținând cont de trăsăturile scrisului de contrapunct. Este de menționat că principiile metodologice de bază își schimbă formele de aplicare cu fiecare creație corală. „Corul trebuie să știe ce cântă și să iubească ceea ce cântă” [2, p. 17].

O LUCRARE FUNDAMENTALĂ ÎN DOMENIUL ARTEI CORALE PROFESIONALE

Monografia lui C. Pigrov *Conducerea colectivului coral* (1964) este structurată în șapte capitole. Capitolul întâi sistematizează viziunea autorului privind conceptul general de cor, și anume, tipurile de cor în funcție de componența de voci, categoriile de cor după numărul de partiții și modalitatea de interpretare, tipurile de coruri ale URSS, volumul și caracteristica vocilor corale, tipurile de coruri și diapazonul lor, precum și volumul sonor al colectivelor corale. Sunt luate în considerare problemele de organizare a activității corale și propuse exemple din literatură pentru coruri de diferite tipuri.

Capitolul al doilea este concentrat exclusiv pe probleme de intonație și acordaj melodic (orizontal) și armonic (vertical). Capitolul al treilea, intitulat *Ansamblul*, analizează cele mai importante acorduri din punctul de vedere al ansamblului coral și particularitățile acestuia în funcție de factura lucrărilor corale. Capitolul al patrulea descoperă specificul formării dirijorului de cor și pregătirea lui pentru repetițiile cu corul.

Constantin Pigrov acordă o atenție sporită lucrului practic al maestrului de cor. În capitolul al cincilea, autorul propune spre studiere următoarele subiecte: tehnica conducerii sau tehnica dirijorală, condițiile de lucru cu corul, metodele de descifrare a partiturii corale, studierea partiturilor corale pe două și mai multe voci.

Capitolul al șaselea este dedicat problemelor de educare a cântărețului ansamblului coral și cerințelor față de cântăreții de cor, lucrului asupra dezvoltării vocii, a simțului ritmic și armonic. Se analizează cunoașterea alfabetului muzical, participarea băieților cântăreți în cor, precum și lucrul cu copiii, pentru a le dezvolta abilități vocale și capacitatea de a cânta în ansamblu.

Finalul monografiei este destinat procesului de încălzire a corului, cuprinde exerciții în acest sens și modalitățile de stabilire a tonalității.

CONCLUZII

Constantin Pigrov a fost un vizionar în dezvoltarea artei corale profesionale, punând bazele unui sistem metodologic coerent, care a influențat profund educația și performanța corală, în special prin activitatea sa cu Capela Corală *Doina*. Principiile sale metodologice, axate pe precizia intonației, educarea auzului

și flexibilitatea vocii, au fost esențiale pentru formarea unui colectiv coral longeviv, capabil să interpreteze lucrări complexe din diverse repertorii. Pigrov a reușit să combine productiv munca artistică cu activitatea pedagogică, înființând nu doar un cor profesionist, ci și un sistem de pregătire pentru dirijori care a devenit un model pentru viitorii lideri ai muzicii corale. Metoda sa pedagogică, bazată pe disciplină și educație continuă, a fost esențială pentru succesul colectivelor corale pe care le-a condus, în special pentru Capela Corală *Doina*, pe care a ajutat-o să evolueze de la un ansamblu de amatori la un cor profesionist cu renume național. De asemenea, activitatea sa pedagogică a fost profund legată de formarea și perfecționarea viitorilor dirijori de cor, iar monografia sa *Conducerea corului* a devenit un ghid fundamental în domeniul artei corale profesionale, o sursă de referință esențială pentru generațiile de dirijori de cor care au urmat.

Astfel, Constantin Pigrov a fost nu doar un dirijor remarcabil, ci și un adevărat reformator în domeniul educației corale, iar principiile metodologice pe care le-a elaborat rămân de actualitate și continuă să influențeze formarea muzicală corală și astăzi. Contribuțiile sale au avut un impact durabil asupra dezvoltării corurilor profesionale în contextul sovietic, iar realizările sale continuă și în ziua de azi să fie apreciate și studiate de promotorii artei corale naționale.

BIBLIOGRAFIE

1. Miliutina, I. *Doina: Capela Corală Academică de Stat, colectiv artistic emerit din RSS Moldova*. Chișinău: Hyperion, 1990. 95 p.
2. Pigrov K.K. *Rukovodstvo khorom*. Moskva: Muzyka, 1964. 220 s.
3. Barbanoi, H. *Creația corală bisericească a compozitorului Mihail Berezovschi din perspectiva tradițiilor muzicale ortodoxe*. Teză de doctor în studiul artelor și culturologie. Chișinău, 2016. 296 p., [online] http://www.cnaa.md/files/theses/2016/50362/hristiana_barbanoi_thesis.pdf (consultat: 05.I.2025).
4. Gardner, I.A. *Bogosluzhebnoe penie Russkoy Pravoslavnoy Tserkvi*, Tom 2. *Istoriya - Moskva: Pravoslavnyy Svyato-Tikhonovskiy Bogoslovskiy Institut*, 2004. 530 s.
5. Pigrov, K.K. *Moya rabota v Doyne*. V: *Muzykal'naya zhizn' Sovetskoy Moldavii*, n. 2. Kishinev, 1958, 7-9.
6. Burlac, F. *Corul Național de Cameră al Republicii Moldova – promotor al creației corale autohtone*. Teza de doctor în studiul artelor și culturologie. Chișinău, 2024. 216 p. [online] <https://www.anacec.md/files/Burlac-teza.pdf> (consultat: 02.I.2025).